

Valt er van Trump alleen protectionisme te verwachten? Een antwoord.

Bart Kerremans, Decaan / Dean, KU Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen

Op 8 november 2016 werd Donald Trump verrassend tot Amerikaans president verkozen. Verrassend, want de meesten hadden dit niet zien aankomen. Peilingen gaven immers een overwinning voor Hillary Clinton aan, zowel in het totale aantal stemmen als in het Kiescollege. Uiteindelijk pakte het anders uit. Hillary won wel in aantal stemmen¹ maar niet in het Kiescollege en het is dat laatste resultaat dat uiteindelijk bepalend is voor de vraag wie president wordt. De verrassing was bij velen dan ook zeer groot. En gezien zijn eigengereide campagne dook dan ook al snel de vraag op welk beleid hij zou voeren, of hij zijn verkiezingsbeloftes wel waar wilde en kon maken en wat de impact van dit alles op de wereld zou zijn. Deze vragen zijn niet gemakkelijk te beantwoorden, ook nu niet na de effectieve start van Trump's presidentschap op 20 januari 2017. Toch valt er al een lijn te trekken en deze gaat terug tot aan zijn campagne en tot de kiezers die hem in het Witte Huis hebben gebracht. Dit artikel focust op Trump's aanpak van zijn handelsbeleid. We doen dit eerst door in te gaan op Trump's overwinning in het Kiescollege en door daarna in te zoomen op de ontwikkelingen in Trump's handelsbeleid van de laatste weken. Van daaruit kan men immers een prognose maken van datgene wat van deze atypische president op het gebied van handelsbeleid te verwachten valt.

¹ Ze haalde uiteindelijk 2.865.036 stemmen meer dan Trump en dat op een totaal van 136.645.382 uitgebrachte stemmen.

Het Kiescollege

Formeel werd Donald Trump pas op 19 december 2016 verkozen en werd dit resultaat officieel op 6 januari 2017 vastgesteld. En zoals Trump zelf in een tweet van 15 november 2016 aangaf,² heeft dit systeem een impact op de campagnes en derhalve potentieel ook op het resultaat. De campagnes richten zich immers in eerste instantie op de staten die in het Kiescollege het verschil kunnen maken tussen overwinning en nederlaag, tussen verkiezing tot president en het falen daarin. Als we iets willen begrijpen van Trump's overwinning, moeten we dus naar die staten kijken en dan vooral de staten die voor de Republikeinen tussen 2016 en 2012 het verschil maakten tussen winst en verlies. We moeten dan vooral kijken naar de kiezers in die staten.

Een dergelijke vergelijking leert ons al snel dat Trump erin slaagde al de staten die de Republikeinse presidentskandidaat van 2012 won, opnieuw te winnen. Geen enkele staat die Mitt Romney in 2012 won, ging in 2016 naar Hillary Clinton. Omgekeerd was er wel beweging: Florida, Pennsylvania, Michigan, Ohio, Wisconsin en Iowa gingen in 2012 naar Obama en in 2016 naar Trump. Gezien al deze staten het "winner take all" principe toepassen, betekent dit dat al hun zetels in het Kiescollege dan ook van de Democraten naar de Republikeinen verschoven en aldus Trump boven het minimaal vereiste aantal van 270 zetels tilden.³ Nu was het verschil tussen Trump en Clinton in sommige van deze staten bijzonder klein. Dat was bij uitstek het geval in Pennsylvania (een verschil van 44.307 op 6,11 miljoen deelnemende kiezers), in Michigan (een verschil van 10.704 op 4,79 miljoen deelnemende kiezers) en in Wisconsin (een verschil van 22.748 op 2,97 miljoen deelnemende kiezers).⁴ Samen vertegenwoordigen deze staten 46 zetels in het Kiescollege. Trump had zich alleen een nederlaag in Wisconsin kunnen permitteren, niet in één van de beide anderen.

Als we kijken naar het verschil tussen 2012 en 2016,⁵ dan valt op dat binnen deze staten het verschil werd gemaakt door het stemgedrag van de lager geschoolde kiezers (zie grafiek 1). Dat is eigenlijk in alle staten die van partij veranderden zo, behalve in Florida. Het aandeel latino kiezers vormt hier de verklaring.⁶

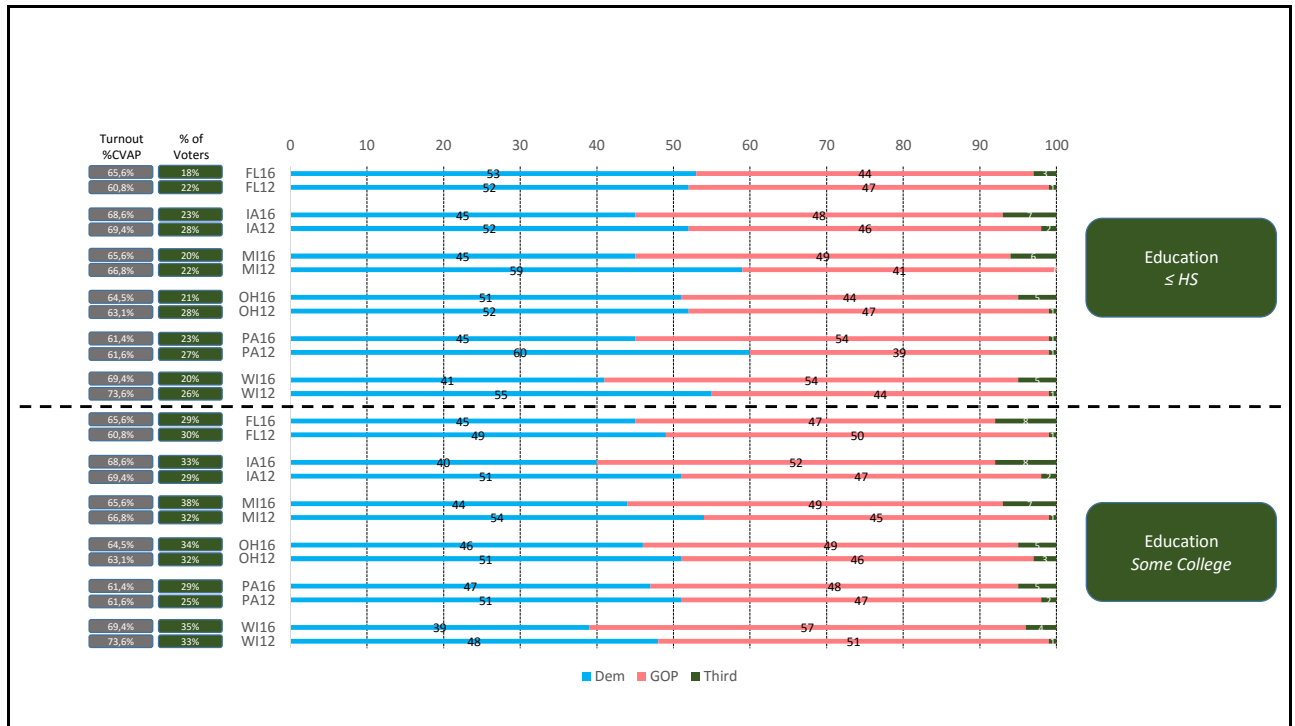
² In de betrokken tweet formuleerde Trump het als volgt: "If the election were based on total popular vote I would have campaigned in N.Y., Florida and California and won even bigger and more easily."

³ Noteer dat Trump er ook in slaagde één van de zetels van Maine te bemachtigen. Maine past immers een lokale variant op het "winner take all" principe toe waardoor twee van zijn vier zetels kunnen worden binnengehaald door een lokale overwinning, ook al wint men niet in de staat als geheel. Op deze wijze kon Trump in het tweede congressionele district van Maine een zetel die Obama in 2012 nog won, van de Democraten afsnoepen. Noteer dat Nebraska een soortgelijk systeem toepast, maar dan met drie lokale districten. Die bleven in 2016 net zoals in 2012 allemaal bij de Republikeinen. In 2008 had het Obama hier nog een extra zetel opgeleverd.

⁴ Bron: Green Papers, zie: <http://www.thegreenpapers.com/>

⁵ De cijfers zijn gebaseerd op de CNN Exit Polls van 2012 en 2016 en op eigen berekeningen op basis van deze cijfers.

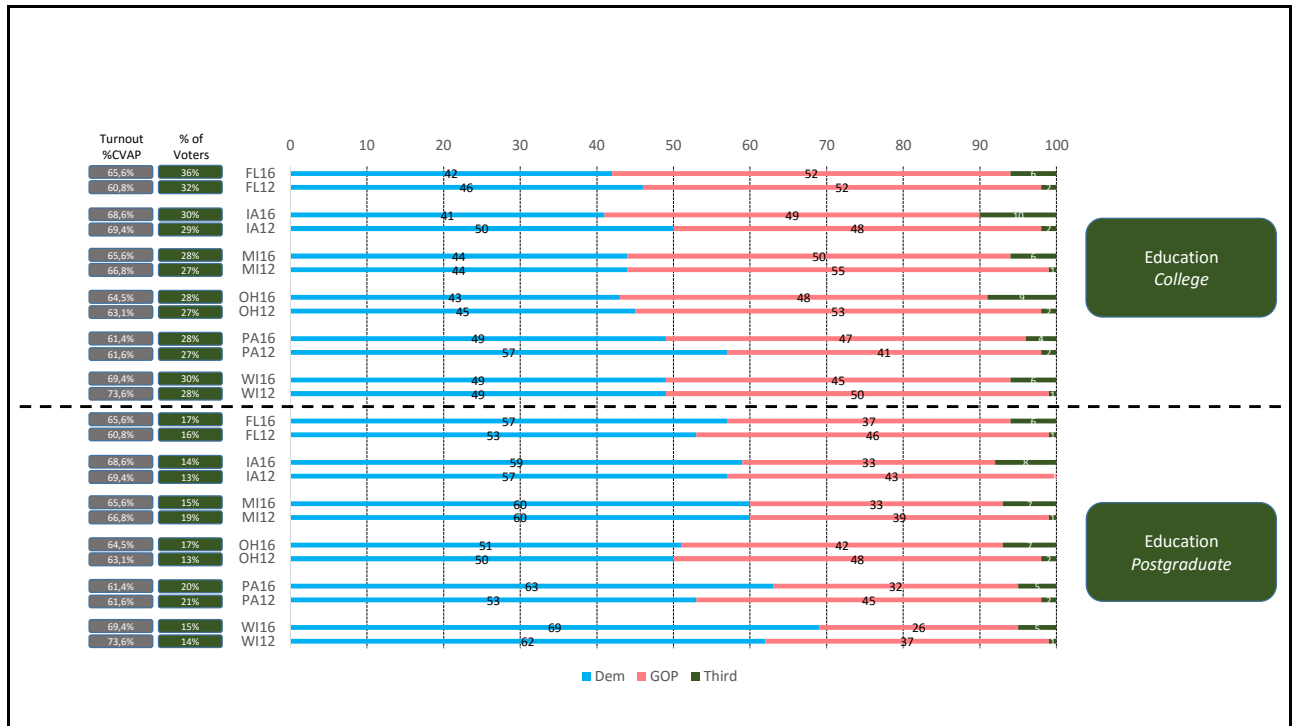
⁶ Deze groep vertegenwoordigde 17% van de Floridaanse kiezers in 2012 en 18% in 2016. In de andere staten lag dat aandeel aanzienlijk lager: in Iowa 5% in 2012 en in 2016, in Ohio 3% in 2012 en in 2016, in Michigan 3% in 2012 en 5% in 2016, in Pennsylvania 6% in 2012 en in 2016 en in Wisconsin 4% in 2012 en in 2016.

Grafiek 1: Vergelijking van de verkiezingsresultaten 2012 en 2016 in zes staten: laagst geschoolden⁷

Terwijl lager geschoolde kiezers doorgaans in meerderheid op de Democraten stemmen, stemden ze in de betrokken staten in meerderheid op Trump. Bij de laagst geschoolde kiezers (maximum middelbaar onderwijs) was dit bij uitstek het geval in Pennsylvania, Michigan, Wisconsin en Iowa. Voor de groep met een net iets hogere scholingsgraad (credits behaald in het hoger onderwijs zonder het te hebben afgewerkt) gaat het opnieuw om deze staten plus Ohio. In de meeste gevallen wordt zelfs een absolute Democratische meerderheid bij deze kiezers omgebogen in een absolute Republikeinse meerderheid (Pennsylvania en Ohio vormen hier de uitzondering). Dit effect ten gunste van de Republikeinen verzwakt als we nog een niveau in scholingsgraad klimmen (minimum een diploma hoger onderwijs) en wordt zelfs ten dele omgedraaid ten gunste van de Democraten wanneer we het hoogste opleidingsniveau (postgraduaat) bereiken (zie grafiek 2).

⁷ In deze grafiek verwijst FL16 naar de verkiezingsresultaten in Florida in 2016 en FL12 naar deze in deze staat in 2012. Hetzelfde systeem wordt voor de andere vijf staten gebruikt: Iowa (IA16 en IA12), Michigan (MI16 en MI12), Ohio (OH16 en OH12), Pennsylvania (PA16 en PA12) en Wisconsin (WI16 en WI12). Voorts verwijzen de cijfers onder “turnout %CVAP” naar de opkomst in elke betrokken staat in het betrokken jaar uitgedrukt in het percentage van het aantal stemgerechtigden van die staat. “% of Voters” verwijst naar het aandeel dat de bestudeerde groep (van laag- naar hooggeschoold) in het geheel van participerende kiezers in het betrokken jaar in de betrokken staat. “Third” verwijst naar de score van het geheel van kandidaten die niet opkwamen als de officieel genomineerde kandidaat van de Republikeinse of Democratische Partij. “HS”, ten slotte, verwijst naar “hoger school”, wat zoveel is als middelbaar onderwijs.

Grafiek 2: Vergelijking van de verkiezingsresultaten 2012 en 2016 in zes staten: hoogst geschoolden

Zoals aangegeven valt Florida wat uit de toon omwille van de latinofactor. Bij de latino’s maakte de scholingsgraad immers geen groot verschil in het stemgedrag. Wat ook hun scholing, deze groep stemde in groten getale (ruim 70%) voor de Democraten. Bij de blanke kiezers was dit niet zo. Daar woog de scholingsgraad wel zwaar op het stemgedrag en dat niet alleen in Florida maar ook in de VS als geheel.

Op zich was dit niet zo verrassend. Reeds bij de Republikeinse voorverkiezingen bleek hoe deze groep kiezers – waarvan een belangrijk deel in het verleden voor de Democraten stemde – de kern vormde van de kiescoalitie waarop Trump eerst de Republikeinse nominatie en later het Amerikaanse presidentschap zelf kon binnenhalen. Het verschil tussen beiden werd dan gevormd door de traditionele conservatieve kiezers van de GOP. Terwijl deze zich argwanend opstelden in de Republikeinse voorverkiezingen (en hun soelaas vooral bij Ted Cruz konden vinden), gingen ze duidelijk voor Trump in de uiteindelijk beslissende najaarsrace naar het Witte Huis. Voor een deel gebeurde dit uit loyaleit aan de Republikeinse partij, voor een deel door de conservatieve elementen in Trump’s campagne (abortus, aanstelling van een conservatieve rechter in het Supreme Court, intrekking van het Johnson Amendment⁸) en voor een deel vanuit een anti-Clinton effect.

⁸ Het Johnson Amendement voorziet dat non-profitorganisaties, waaronder kerken en caritatieve organisaties, geen beroep op een voordelig belastingstatuut kunnen doen indien ze zich met politieke activiteiten inlaten of expliciet een voor- of een afkeur voor een kandidaat bij verkiezingen uitspreken.

De nieuwe kiezers die Trump wist aan te trekken, werden hoofdzakelijk aangetrokken door zijn anti-immigratiecampagne en door zijn “America First” idee die de VS op politiek en vooral ook economisch (industrieel) vlak “weer groot” moest maken. De grootste electorale verschuivingen ten gunste van de Republikeinse presidentskandidaat deden zich inderdaad voor in gebieden met veel lager geschoolde blanke kiezers, een belangrijke toename van de etnische diversiteit gedurende de laatste vijftien jaar en een verlies aan traditionele industriële tewerkstelling. In een dergelijke context kreeg een boodschap tegen immigratie en voor protectionisme heel wat bijklank.

Trump en Handelsprotectionisme

Gegeven dit verkiezingsresultaat, moeten we nu een sterk doorgedreven protectionistisch handelsbeleid van Donald Trump verwachten? Eigenlijk is dat verbazend genoeg niet zo zeker. Het is wellicht veel waarschijnlijker dan tijdens de Obamaperiode, maar daarom nog niet zeker. Neem b.v. TPP, het Trans-Pacific Partnership akkoord dat zowel door Trump als Hillary Clinton tijdens de presidentscampagne onder vuur werd genomen. Dit vrijhandelsakkoord tussen de VS en elf andere landen uit het brede gebied van Zuid-Oost en Oost-Azië en de Stille Oceaan (waaronder Japan) kreeg meteen van bij de start van het Trumppresidentschap een fatale opdoffer.⁹ De VS trok zich immers uit het betrokken akkoord terug en uit eventuele onderhandelingen die nog konden gevoerd worden. Dat het voor TPP meteen fataal werd, was formeel een gevolg van artikel 30.5 van het Akkoord. Dit bepaalt immers dat het akkoord slechts in werking kan treden wanneer het binnen de twee jaar na ondertekening geratificeerd is door minimum zes van de twaalf oorspronkelijke landen waarbij deze zes minimum 85% van het gecombineerde BNP van alle oorspronkelijke landen moeten vertegenwoordigen. Gezien de VS alleen al 56,9% van dat BNP vertegenwoordigt, geeft Trump's beslissing inderdaad een fatale klap aan het akkoord.

Maar los van het formele aspect verdwijnt – door het wegvallen van de VS – voor verschillende van de betrokken landen ook de grootste aantrekkelijkheid van TPP. Dit is bij uitstek het geval voor die TPP-landen die nog geen bilateraal handelsakkoord met de VS hadden zoals Japan, Nieuw-Zeeland, Maleisië, Vietnam en Brunei. TPP was immers vanuit twee perspectieven voor deze landen aantrekkelijk: de toegang tot de Amerikaanse markt enerzijds en de mogelijkheden om onderling *supply chains* uit te bouwen (of de hinderpalen daarvoor te verkleinen) anderzijds. Dit laatste werd door het plurilaterale karakter van het akkoord mogelijk gemaakt. Specifiek voor Japan – na de VS de grootste economie binnen TPP – speelde als argument mee dat het plurilaterale karakter van TPP het voor de Japanse regering mogelijk maakte om de politieke pijn van concessies aan de VS – b.v. inzake landbouw – te compenseren door nieuwe kansen op markttoegang tot een grotere groep landen, waaronder Australië en Nieuw-Zeeland, wetende dat Japan tot nog toe geen bilaterale vrijhandelsakkoorden heeft lopen.

⁹ TPP omvat naast de VS en Japan ook de volgende tien landen: Vietnam, Singapore, Brunei, Maleisië, Australië, Nieuw-Zeeland, Chili, Peru, Mexico en Canada. Noteer dat de VS met verschillende van deze landen een bilateraal vrijhandelsakkoord had en heeft: met Mexico en Canada (via NAFTA), met Singapore, met Australië, met Chili en met Peru.

Voor de VS, of toch de VS tijdens de Obama-periode, had TPP drie grote voordelen: geopolitiek, handelspolitiek en economisch. Geopolitiek werd het akkoord gezien als een onderdeel van de zogenaamde *Asian Pivot*, dit is Obama's politiek om via prioritaire aandacht voor Azië en de Stille Oceaan de snel toenemende Chinese invloed en assertiviteit een halt toe te roepen. Handelspolitiek zouden de regels die de TPP-landen onderling met elkaar hebben afgesproken zodanig op de wereldhandel gaan wegen dat ze daarmee bepalend zouden kunnen worden voor de multilaterale regels in het algemeen. Ook hiermee moest voorkomen worden dat de Chinezen hier het voortouw zouden verwerven. Economisch ten slotte leek TPP bijzonder beloftevol omwille van de bovenvermelde *supply chains* enerzijds en het enorme groeipotentieel van sommige van de beoogde markten anderzijds. De bevolking van de niet-TPP-landen ligt immers ruim 50% hoger dan de Amerikaanse bevolking en verschillende van de betrokken landen hebben een enorm groeipotentieel voor de belangrijkste Amerikaanse exportsectoren, nog niet in het minst voor de dienstensector.

Gegeven al deze elementen lijkt een terugtrekking uit TPP ondubbelzinnig de uiting te zijn van een opkomend protectionisme onder Trump. En toch is dit niet per se zo. Het Memorandum via het welke Donald Trump de terugtrekking uit TPP vastlegde, bevat immers meer dan alleen de beslissing over die terugtrekking. Meer nog lijkt het de basisfilosofie van de Trumpiaanse handelspolitiek weer te geven. Het volgende citaat uit het Memorandum maakt dit duidelijk. Het gaat om de eerste paragraaf van het Memorandum, de paragraaf die deze voorafgaat waarin formeel de terugtrekking uit TPP wordt beslist:

“It is the policy of my Administration to represent the American people and their financial well-being in all negotiations, particularly the American worker, and to create fair and economically beneficial trade deals that serve their interests. Additionally, in order to ensure these outcomes, it is the intention of my Administration to deal directly with individual countries on a one-on-one (or bilateral) basis in negotiating future trade deals. Trade with other nations is, and always will be, of paramount importance to my Administration and to me, as President of the United States.”¹⁰

Zeker de laatste zin van deze paragraaf zou men niet direct met het beeld associëren dat Trump en zijn regering van zichzelf hebben gecreëerd. Vanuit die optiek is het wellicht zelfs enigszins verrassend. Vanuit een andere optiek is het dat eigenlijk niet. Trump is in zijn buitenlands beleid een transactionalistische denker, iemand die vanuit een onderhandelingsperspectief redeneert waarin een onderhandeling zoveel mogelijk in winst voor zichzelf moet resulteren. Het uitgangspunt is dan ook voortdurend dat de VS actief moet trachten van bij de aanvang van een onderhandeling de sterkste kaarten in handen te hebben. Trump's benadering van de NAVO tijdens en na de verkiezingscampagne vormt hier wellicht het duidelijkste voorbeeld. En ook in zijn benadering van de handelspolitiek zien we dit.

¹⁰ Presidential Memorandum regarding Withdrawal of the United States from the Trans-Pacific Partnership Negotiations and Agreement, Memorandum for the United States Trade Representative, January 23, 2017.

In het NAVO-verhaal draaide het allemaal om de 2%-norm. Binnen de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie is immers afgesproken dat de 28 lidstaten elk minimum 2% van hun BBP in defensie zullen investeren. Daarnaast is er ook de minder bekende afspraak dat investeringen in uitrusting minimum 20% van deze defensie-uitgaven moeten vertegenwoordigen. Aan de eerste afspraak voldoen welgeteld vijf van de 28 lidstaten. Naast de VS (3,61%) gaat het om Griekenland (2,38%), het Verenigd Koninkrijk (2,21%), Estland (2,16%) en Polen (2%).¹¹ Aan de tweede afspraak voldoen tien landen. Over dit magere resultaat was Donald Trump tijdens zijn campagne duidelijk. Het was oneerlijk (“unfair”) ten aanzien van de VS en zou tot gevolg hebben dat landen die geen eerlijke bijdrage leverden ook niet moesten rekenen op de onvoorwaardelijke steun van de VS wanneer ze de Amerikaanse bijstand in toepassing van artikel 5 van het Verdrag van Washington zouden nodig hebben. Trump’s redenering was duidelijk transactionalistisch zoals zijn reactie op een interventie van Hillary Clinton tijdens het derde presidentiële debat (op 19 oktober 2016) aangaf:

“(…) Why aren’t they paying? She [Clinton] immediately, when she heard this, I questioned it, and I questioned NATO, why aren’t they NATO questioned? Why aren’t they paying? Because they weren’t paying. Since I did this, this was a year ago. All of a sudden they’re paying. And I’ve been given a lot of credit for it. All of a sudden, they’re starting to pay up. They have to pay up. We’re protecting people. They have to pay up. And I’m a big fan of NATO but they have to pay up.”

Het uitgangspunt was hier voor Trump inderdaad dat hij de druk op de NAVO-landen tot het uiterste wilde opdrijven. Door het automatische karakter van de militaire bijstand – die strikt genomen zelfs niet verplicht wordt door artikel 5 van het Verdrag van Washington – in vraag te stellen, geloofde hij te kunnen bereiken wat verschillende van zijn voorgangers niet konden bereiken: dat de Europese NAVO-landen hun *fair share* van de kosten voor hun verdediging zouden dragen. Een sterkere uitgangspositie van de VS moest zijn partners er dus toe brengen wat de VS eigenlijk van hen wilde. Die transactionalistische insteek hanteert Trump ook op het gebied van handel. En hij lijkt daar ver mee te willen gaan ook, zeer ver. Neem de kwestie Taiwan. Het in vraag stellen van de *One China Policy* – met het Shanghai Communiqué van februari 1972 de basis van de Amerikaans-Chinese betrekkingen – was immers, zo gaf Trump aan, bedoeld om de druk op de Chinezen tot het uiterste op te drijven om zo onder meer van hen handelsconcessies te kunnen bekomen. Zoals hij het op 11 december II. verwoordde in *Fox News Sunday*:

“I fully understand the ‘One China Policy’ but I don’t know why we have to be bound by a ‘One China Policy’ unless we make a deal with China having to do with other things, including trade.”

Dat hij op de koppeling met de “One China Policy” terugkwam in zijn telefoongesprek met Xi Jinping van 9 februari II. verandert daar in wezen weinig aan. Die specifieke koppeling werkte niet en dreigde uiteindelijk voor de VS zelf te kostelijk te worden. Derhalve moest ze losgelaten worden. Het is afwachten wat de volgende wordt.

¹¹ Schattingen voor 2016. Bron: NATO Press Release, July 4, 2016.

Trump's TPP-aanpak past binnen een soortgelijke transactionalistische, eigenlijk zelfs mercantilistische, aanpak. Het is niet de handel *as such* die onder vuur ligt maar wel de voorwaarden onder dewelke – in de ogen van Trump – de VS handel moet drijven en zijn grenzen moet openstellen. Daar is volgens hem iets fundamenteels mis mee en de oorzaak daarvan ligt in de zwakte en zelfs onkunde van zijn voorgangers. Een antwoord daarop is voor hem dat de VS alvast vanuit een sterkere onderhandelingspositie zou kunnen vertrekken door bilateraal te werken. Dat zou – gezien de omvang van de Amerikaanse markt – meteen voor een ongelijkheid in “market power” ten voordele van de VS zorgen. Die zou de VS dan in staat moeten stellen om betere deals af te dwingen dan momenteel in het kader van de TPP het geval is. TPP mag dus voor Trump dood zijn, bilaterale akkoorden met de TPP-landen waarmee de VS er nog geen heeft, niet. Die vraag zal zijn meest directe relevantie krijgen ten aanzien van Japan. Het is immers duidelijk dat de Japanse eerste minister Shinzo Abe enorm veel belang aan een handelsakkoord met de VS hecht. Daarom ook dat hij enorm veel politiek kapitaal in TPP had gestoken. Zelfs toen Trump's verkiezing vast stond, voerde hij de druk op om het TPP-akkoord door het Japanse parlement goedgekeurd te krijgen, dit vanuit de hoop dat de ratificatie van TPP door de andere TPP-partners daarmee niet zou stilvallen en dat daarmee een waterkansje voor TPP behouden kon blijven. Sommigen interpreteerden dit als een Japanse poging om eventueel met een TPP zonder de VS verder te gaan maar dat lijkt het niet te zijn. TPP als mogelijke optie in de handelsrelaties met de VS achter de hand houden, lijkt hier eerder de bedoeling.

Het bilaterale uitgangspunt dat de Trump Administratie lijkt voor te staan, is ook duidelijk zichtbaar als het om de Europese Unie gaat. Naar de woorden van Peter Navarro, directeur van de nieuw opgerichte National Trade Council in het White House Office, het geheel van directe adviseurs van de Amerikaanse president, is TTIP immers een multilaterale bedoening “in a bilateral dress” die omwille van die reden afgevoerd moet worden.¹² Het past ook in de ruimere kritiek van Trump zelf op de EU als een “vehikel ten gunste van Duitsland” en om de VS op het gebied van handel te verslaan, of zoals hij het formuleerde in een interview met de London Times en Bild Zeitung:¹³

“Look, the EU was formed, partially, to beat the United States on trade, OK?”

Vergelijk het met de houding van John F. Kennedy, destijds in de context van de Amerikaanse discussies over de Trade Expansion Act van 1962 waarin hij aangaf te erkennen dat de Europese Economische Gemeenschap omwille van de *market power* van een eengemaakte markt inderdaad een belangrijke concurrent voor de VS kon gaan vormen maar dat dit mogelijke risico niet opwoog tegen het belang van de EEG in de verdediging van het vrije Westen.¹⁴ Een EEG zou immers de economieën

¹² Zoals hij het formuleerde in een interview met de Financial Times (31 januari 2016): “A big obstacle to viewing TTIP as a bilateral deal is Germany, which continues to exploit other countries in the EU as well as the U.S. with an ‘implicit Deutsche Mark’ that is grossly undervalued. (...) The German structural imbalance in trade with the rest of the EU and the US underscores the economic heterogeneity within the EU – ergo, this is a multilateral deal in a bilateral dress.”

¹³ Interview van Michael Gove (The Times) en Kai Diekmann (Bild Zeitung) met Donald Trump van 16 januari 2016.

¹⁴ Zoals hij het formuleerde: “(...) a freer flow of trade across the Atlantic will enable the two giant markets on either side of the ocean to impart strength and vigor to each other, and to combine their resources and momentum to undertake the many enterprises which the security of free peoples demands. For the first time,

van West-Europa versterken en dit laatste was nodig in de verdediging van het Westen tegen de Sovjet-Unie en zijn bondgenoten. Vandaag leven we natuurlijk niet meer in de Koude Oorlog maar duidelijk is dat geopolitieke motieven, zoals deze die destijds meespeelden in de Amerikaanse houding ten aanzien van de EEG, in het Trumptijdperk niet echt de Amerikaanse houding ten aanzien van de EU als mogelijke handelsconcurrent lijken te beïnvloeden. Vanuit handelspolitiek is de EU natuurlijk een speler met een market power die vergelijkbaar is met deze van de grootste spelers zoals de VS en China. Voor een transactionalistisch denker zoals Trump, vormt dit inderdaad een probleem. Het is zeker ook een element dat speelt in zijn steun voor de Brexit en in zijn drift om deze verder te steunen via een perspectief op snelle sluiting van een Brits-Amerikaans bilateraal handelsakkoord. Dat de tijdlijn van de Britse terugtrekking uit de EU daarop kan wegen, vormt alleszins voor bijkomende irritaties bij de nieuwe bewoners van het Witte Huis.

Conclusie

Dit artikel startte vanuit de vaststelling van de verrassende verkiezingsoverwinning van Donald Trump op 8 november 2016. Kijkend naar de factoren die deze overwinning kunnen verklaren, kan men een sterk protectionistisch handelsbeleid verwachten. Toch is dit niet zeker. Trump is immers een transactionalist. Vele van de stappen die hij als president zet, zet hij om zijn onderhandelingspositie te versterken zodat de VS vanuit een voordelige positie in onderhandelingen – o.m. over internationale handelsakkoorden – kan stappen. Het zal zeker tot een mercantilistisch handelsbeleid leiden waarin de VS moet winnen en meer moet winnen dan zijn onderhandelingspartners. Het zal daarom ook een impuls geven aan een bilaterale aanpak dit duidelijk ten koste van een plurilaterale en multilaterale. En naar Europa toe zal dit voorlopig heel wat vragen onbeantwoord laten. Op die plurilaterale constructie hebben Trump en zijn adviseurs het immers niet begrepen. Maar tot een ongebreideld protectionisme zal het niet direct leiden.

as the world's greatest trading nation, we can welcome a single partner whose trade is even larger than our own – a partner no longer divided and dependent, but strong enough to share with us the responsibilities and initiatives of the free world." Zie Special Message to the Congress on Foreign Trade Policy, January 25, 1962, in: Public Papers of the President, John F. Kennedy, 1962, doc. 22.